

**Олійник С.О.,
Мулик Т.О.,
Гуцаленко Л.В.**

ОБГРУНТУВАННЯ ВИБОРУ СИСТЕМИ ОБЛІКУ ВИТРАТ НА ВИРОБНИЦТВО І РЕЗУЛЬТАТІВ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Як відомо, світова практика використовує кілька систем обліку витрат на виробництво. Це директ-кост, нормативний метод обліку витрат, чекова форма контролю тощо. Вони відрізняються між собою рівнем охоплення витрат, ступенем деталізації даних про причини та осіб, з вини яких сталися відхилення і т. ін.

Найточніші, найгрунтовніші й найдетальніші дані про наслідки господарювання надавав нормативний метод обліку витрат. При цьому розраховувалися суми економії і перевитрат за причинами та відповідальними особами, що вимагало значних затрат часу на доведення лімітів, документального підтвердження фактів перевитрат, одночасного обліку в одному реєстрі нормативів, фактичних даних і відхилень. Виникали складнощі через відсутність достовірних нормативів.

Облік витрат на кожному підприємстві повинен забезпечувати додержання режиму економії, попередження і недопущення перевитрат по окремих статтях витрат. Таким цілям відповідала чекова система оперативного обліку витрат, яка широко використовувалася в сільськогосподарських підприємствах і в будівництві завдяки тому, що базувалася на попередньому контролі витрат і виходу продукції. Керівниками підрозділів складалися чеки ще до моменту здійснення операцій або після їхнього завершення. У такий спосіб колектив підрозділу самостійно контролював виконання госпрозрахункового завдання і був зацікавлений у наслідках своєї діяльності. На нашу думку, ця форма обліку і контролю витрат може залишитися в деяких сільськогосподарських підприємствах із колективними формами господарювання.

Підприємство в умовах самофінансування має бути платоспроможним, а його діяльність — рентабельною. Одне з основних завдань будь-якого підприємства за таких умов — управління фінансовими ресурсами і ліквідністю активів, бережливе ставлення до використання ресурсів. Способом визначення взаємозалежності між цими категоріями є аналіз порога рентабельності.

Необхідна умова проведення такого аналізу — це поділ витрат на постійні і змінні.

При використанні чекової форми контролю витрат, як правило, цей момент до уваги майже не береться. Тому при чековій формі контролю витрат виникає необхідність правильно обчислювати суму матеріального стимулювання, враховуючи вплив обсягу виробництва на витрати.

Як відомо, в директ-кост і стандарт-кост та деякою мірою при нормативному методі обліку всі витрати поділяються на постійні і змінні.

Співвідношення між ними в розрахунку на одиницю продукції за умови різного обсягу виробництва змінюються. Так, за рахунок зниження постійних витрат при нарощуванні обсягів виробництва собівартість одиниці продукції знижується, зростають суми прибутку і рівень рентабельності.

Вибір системи обліку витрат за умови ринкових відносин впливає на формування цінової політики підприємства, регулювання його господарської діяльності.

За допомогою системи директ-кост вивчають структуру витрат і визначають обсяг виробництва, здійснюють оптимізацію виробництва за такими критеріями:

- 1) максимум доходу за умовно-змінними витратами;
- 2) питання ціноутворення на нову продукцію, яку за певною ціною вже продає конкурент;
- 3) вибір і заміна обладнання;
- 4) виготовлення у себе товарів або купівля напівфабрикатів;
- 5) доцільність прийняття додаткового замовлення.

Система директ-кост дає змогу виявляти взаємозв'язки між обсягом виробництва і затратами, між маржинальним доходом і прибутком. Вона організується у сполученні з системою стандарт-кост, що допомагає:

- оптимізувати виробничі програми;
- обґрунтовано визначити ціни на нову продукцію;
- обґрунтувати вибір і заміну технологічного обладнання;
- визначити потребу (або обґрунтувати відмову) в додаткових замовленнях.

Отже, управляти витратами на виробництво можна лише за умови застосування двох систем обліку затрат на виробництво (директ-кост і стандарт-кост) та обчислення собівартості одиниці продукції як складових управлінського обліку. Завдання кожної облікової служби підприємства полягатиме у забезпеченні систематизації всіх витрат і групуванні їх за ознаками "постійні" і "змінні" витрати. Але, враховуючи недостатню готовність таких служб до виконання професійно-якісних обов'язків щодо поділу затрат на постійні і змінні, доцільними є:

- розробка для різних типів сільськогосподарських підприємств методичних рекомендацій щодо визначення постійних і змінних витрат;
- створення в сільськогосподарських підприємствах груп для вивчення основних положень управлінського обліку і розробка положень, згідно з якими витрати можна було б групувати за названими вище ознаками;
- забезпечення через систему підготовки і підвищення кваліфікації облікових кадрів підвищення рівня професійних знань із питань побудови й використання інформації управлінського обліку.

Як переконує практика облікової роботи підприємств країн із ринково орієнтованою економікою, розглянуті системи обліку затрат на виробництво та обчислення собівартості одиниці продукції застосовують разом.

Усе це свідчить про те, що розробка і застосування прийомів управлінського обліку — справа загальнодержавна, найважливіша складова національної облікової політики.

